

בהמה טהורה בלבד? שהרי מה שבמשכן היה עור בהמה טהורה בלבד כבר היה. ואין צורך לרב יוסף לבוא וללמדנו מה שהיה בעבר, אם אין בכך לימוד של הלכה למעשה עתה?

ומשינין: הא דרב יוסף — לענין תפילין איתמר. שצריך לכתוב את פרשיות התפילין על עור בהמה טהורה.

ותמהינן: מהו חידושו בתפילין?! והא **בהדיא כתיב בהו "למען תהיה תורת ה' בפיד"** — ודרשינן: מן דבר המותר בפיד! ומכאן יש לך ללמוד כי לא הוכשר לכותבם אלא על עור של בהמה טהורה בלבד.

אלא, כי איצטריך לדרב יוסף — לעורן. לכתים של פרשיות התפילין. שאותם אין למעט מ"למען תהיה תורת ה' בפיד". שהרי בכתים עצמם לא כתיב "תורה" אלא רק בפרשיות המונחות בתוכם.

ודחינן: והאמר **אביי**: שיין של תפילין, שצריך לעשות בעור הבית של תפילין של ראש כמין שיין בולטת מקמטי העור, אחד מימינו ואחד משמאלו — הלכה למשה **מפיני** הוא! (65)

[ובנוסף, יש לעשות קשר כמין דלי"ת ברצועות של ראש, וכמין יו"ד ברצועה של יד, להשלים שם ה'].

וכיון שאות השיין משם ה' נכתבת בקמטין של התפילין, פשיטא דבעינן שיהיה מן המותר בפיד.

אמר ליה רבא מברניש לרב אשי: אכתי איכא למיפרך: מה להצד השוה שבהן, בשרצים ובנגעים, שכן יש בהם חומרה, שהם טמאין בפחות מכזית, תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית!?

כח-ב **אלא** אמר רבא מברניש: עור בהמה טמאה, אתיא בקל וחומר מנוצה, צמר, של עזים:

כי אם נוצה של עזים, שאין מטמא בנגעים, הרי הוא מטמא באהל המת [דהא גמרינן טומאת אהל ממשכן, והתם יריעות עזים הוין].

עור בהמה טמאה, שמטמא בנגעים — אינו דין שמטמא באהל המת!?

ופרכינן: כיון שמרבינן עור בהמה טמאה שיטמא באהל המת.

ואלא, הא דתני רב יוסף: לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד — למאי הלכתא שנה רב יוסף דין זה?

כי בשלמא אם נאמר שאין עור בהמה טמאה מטמא באהל, הכי קאמר רב יוסף: אין ללמוד מהמשכן שכל עור ואפילו עור בהמה טמאה מטמא בטומאת אהל, לפי שלא הוכשר למלאכת שמים של עשיית המשכן אלא עור בהמה טהורה, ורק הוא נקרא אהל.

אבל עתה, דאמרינן שגם עור בהמה טמאה מטמא בטומאת אהל, לאיזה ענין אמר רב יוסף שלא הוכשר למלאכת שמים אלא עור

65. "והיו" לטוטפות בין עיניך, שהכונה היא על הפסוק שלפניו "והיו הדברים האלה", והיינו

65. מבואר בגמרא שגם השיין נקראת תורת ה'. והגרי"ז בספרו על התורה מבאר את הפסוק

אלא, להא איצטריך: לכורבן לפרשיות התפילין בשערן של בהמות טהורות, ולתופרן את הבתים, בגידן.

ודחינן: הא נמי — הלכה למשה מסיני הוא!

וכמו כן הא דבעינן שיהיו מבהמה טהורה, הוי הלכה למשה מסיני.

דתניא: תפילין, בין של ראש ובין של יד — צריך שיהיו התפילות מרובעות בתפירתן, וגם הבתים צריכים להיות מרובעים, ודין זה הלכה למשה מסיני הוא.

והפרשיות תהיינה נכרכות בשערן, כלומר ממין שעשוי ממנו הקלף, והיינו משל טהורה, ונתפרות בגידן.

וכיון דהוי הלכה למשה מסיני לא בעינן לדברי רב יוסף.

אלא לרצועותיהן, איצטריך רב יוסף לאשמועינן, שצריך שיהיו משל בהמה טהורה.

ופרכינן: והאמר רב יצחק: רצועות צריך שיהיו שחורות — הלכה למשה מסיני. ומכיון שדין הרצועות הוא הלכה למשה מסיני, מסתבר שגם הדין שצריך לעשותם מבהמה טהורה הוא הלכה למשה מסיני, ואילו רב יוסף לא שנה זאת בתורת הלכה

למשה מסיני!?

ומתריצין: נחי דגמירי הלכה דבעינן שיהיו שחורות. אבל שיהיו טהורות — מי גמירי הלכה למשה מסיני? ועל כן בא רב יוסף לומר שלא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד.

וכיון דמימרא דרב יוסף לא לענין משכן נאמרה, יש לנו עדיין לדעת — מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה?

אמר רבי אלעא אמר רבי שמעון בן לקיש: אומר היה רבי מאיר: תחש שהיה בימי משה — בריה בפני עצמה היה. ולא הכריעו בה חכמים אם מין היה הוא⁽⁶⁶⁾, אם מין בהמה הוא.

ואותו תחש, קרן אחת היתה לו במצחו. ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה מומנו משכון, ואחר כך נגנז ואינו קיים יותר.

ואמרינן: מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו — שמע מינה מין טהור היה.

דאמר רבי יהודה: שור שהקריב אדם הראשון — קרן אחת היתה לו במצחו.

שנאמר: [תהילים טט] "ותיטב הלולי לה' יותר משור פר מקרין מפריס" [שהוא בעל קרנים גדולות ופרסות רחבות, שהוא יפה למראה ובעל בשר. מצודות שם].

שהם בעצמם יהיו הטוטפות, כלומר שהטוטפות יהיו נעשות מהם ממש, לפי שהש"ן שבטוטפות היא תורה והיא נמצאת בין עיניו, אבל בתפילין של יד שרק הפרשיות שבתוכה הם תורת ה' ולא הבית, לשון הפסוק הוא "וקשרתם" דהיינו שרק קושרים אותם ליד.

66. כתב המהרש"א שאין הכונה "בריה בפני עצמה", לומר שזו בריה משונה כמו אנדרוגינוס, שזה גם איש וגם אשה, אלא שהתחש היה כמו "כוי" שיש לנו בה ספק אם היא חיה או שהיא בהמה, אבל זו בריה ראויה.

ומדליקין בה נר של שבת.

גמרא:

והוינן בה: בשלמא לענין קבלת טומאה, כהא פליגי תנאי דמתניתין:

דרבי אליעזר סבר: קיפול הפתילה אינו מועיל לבטלה מתורת בגד. ובמילתיה קמייחא שהיה לה דין בגד קיימא.

ורבי עקיבא סבר: קיפול הפתילה מועיל, ובטולי כטיל לשם בגד ממנה.

אלא לענין הדלקה, אי שרי להדליק בה — כמאי פליגי?

אמר רבי אליעזר אמר רב אושעיא, וכן אמר רב אדא בר אהבה: הכא במתניתין:

א. בבגד שהוא ג' על ג' אצבעות מצומצמות עסקינן.

ב. וביום טוב שחל להיות ערב שבת עסקינן, שנוהג בו דין מוקצה.

ג. ודכולי עלמא אית להו להא דרבי יהודה דאמר: מסיקין את התנור ביום טוב בכלים שלמים, ואין מסיקין בשברי כלים שנשברו ביום טוב, משום דהווי "נולד". כי בתחילת היום טוב הם היו כלים שלמים, ורק ביום טוב "נולד" המצב שבו הם נהיו שברי כלים, ולכן אסורים בטלטול מדין מוקצה [על אף

ופרכינן: הא "מקרינן" — תרתי קרנים משמע, דסתם "מקרינן" האמור בקרן שור מתייחס לכל קרנותיו ולא רק לאחת מהן, וכיצד אמרת שרק קרן אחת בלבד היתה לו? אמר רב נחמן בר יצחק: "מקרינן" כתיב, חסר יו"ד, שמשמעותו קרן אחת.

ומקשינן: וליפשוט מיניה, מדהקריב אדם הראשון שור בעל קרן אחת וקרי ליה "שור פר", שמע מינה דתחש, שיש לו רק קרן אחת — מין בהמה הוא, שכן רק בבהמות מצינו שתהיה בהן קרן אחת בלבד, ולא בחיות?!?

ומתריצינן: כיון דאיכא "קריש", דמין היה הוא, ולית ליה אלא חדא קרן, איכא למימר דהתחש מין היה הוא.

מתניתין:

פתילת הבגד, חתיכת בגד, שקפלה ועשה ממנה פתילה, ולא הבהבה באש, שלא חרכה כדי שתדלק יפה (67).

רבי אליעזר אומר: טמאה היא לגבי דין טומאת כלים, דבגד כלי הוא, ואין הקיפול מבטלה מתורת בגד [הואיל ולא הבהבה].

ואין מדליקין בה נר שבת, ומפרש להלן טעמיה.

רבי עקיבא אומר: טהורה היא, ובטל ממנה שם בגד לקבלת טומאה.

התרגום יונתן ב"ע על הפסוק אל תאכלו ממנו נא — מזהבה. וכתב המגן אברהם שאף שכיום אין צורך להבהב הפתילה, מכל מקום ראוי

67. לשון הבהוב, הובא בהגהה שנכתבה על השולחן ערוך (רסד, ט) שפירושו דבר שאינו נשרף לגמרי ואינו קיים לגמרי וכלשונו של

דפתילת הבגד שקפלה מדליקין בה.

אמר רב יוסף: היינו דתנינא, ששנתי מרבתי משנה בדין ג' על ג' מצומצמות, ולא ידענא למאי הלכתא איתמר. [כי לענין קבלת טומאה הרי אם יהיה יותר מג' כל שכן שיטמא].

והשתא ידענא דהך מילתא איתמר לענין הדלקת פתילה, דאיירי בדוקא במצומצמות, שבהדלקתו מבטלה מתורת כלי.

ומדייקינן: ומדקא מתריץ רב אדא בר אהבה ומוקי למתניתין אליבא דרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים — שמע מינה: כרבי יהודה סבירא ליה.

ומקשינן: ומי אמר רב אדא בר אהבה הכי?

והאמר רב אדא בר אהבה: נכרי שחקק קב כט-א בבקעת, שחקק ביום טוב בחתיכת עץ חקיקה בכדי שהקיטע יוכל ליתן בה את שוקו [כדתנן לקמן סה ב הקטע יוצא בקב שלו] — ישראל מסיקה ביום טוב בתנורו.

ומקשינן: ואמאי שרי? והא נולד הוא! שהרי נעשתה הבקעת לכלי ביום טוב, והא אמרת שסבירא ליה לרב אדא בר אהבה שנולד אסור?

ומתריצין: רב אדא — לפרושי דבריהם

שבקעת עצים גרידא מותרת בטלטול לצורך הסקה^[68].

ד. ודכולי עלמא, אית להו להא דעולא.

דאמר עולא: המדליק נר של שבת — צריך שידליק שלא יסלק ידיו עד שתאחו האש ברוב הפתילה היוצא חוץ לנר^[69].

ובהא פליגי:

רבי אליעזר סבר: קיפול הבגד אינו מועיל לבטלו מתורת בגד. וביון דאדליק ביה פורתא ופיתחו משיעורו [שהיה בו ג' אצבעות מצומצמות] — הויא ליה עתה שבר כלי, דפחות משלוש לאו כלי הוא.

ומעתה, כי קא מדליק בידיה את שאר הפתילה כדי שתאחו האש ברוב היוצא — בשבר כלי קא מדליק! ואין מסיקין בשברי כלים. וזהו טעמו של רבי אליעזר שאין מדליקין בפתילה שקפלה ולא הבהבה.

ורבי עקיבא סבר: קיפול מועיל לבטל את הפתילה מתורת בגד, ואין תורת כלי עליו בשעת ההדלקה [ואיירי שקפלה מערב יום טוב, דאין גודלין פתילה ביום טוב, רש"י]. וכי קמדליק — בעץ בעלמא קמדליק [ועץ זה היה בתורת עץ כבר מערב יום טוב, כך שאין עליו את האיסור של שברי כלים שנשברו ביום טוב]]. וזוהי סברת רבי עקיבא

שהבעל יחרוך קודם את הפתילה, וזוה יועיל שיהיה לאשה קל יותר להדליק הנר.

68. רש"י מפרש הטעם משום שזה נולד והרי זה מוקצה.

וביאר המגן אברהם שמוקצה אסור בהנאה ולכן אין מדליקין. והבית הלוי חולק וסובר

שאין איסור הנאה במוקצה כלל, אלא יש איסור להשתמש במוקצה, והדלקה בפתילה של מוקצה נחשב שימוש במוקצה, ולכן אסור.

69. הלבוש כתב טעם הדבר שיהיה הלהב עולה יפה מיד כשמסלק את ידו מן הפתילה, וכמו שהיה דין בהדלקת המנורה.